

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ*
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
2023

A kutató neve	
Dr. B. Stenge Csaba	
A kutatás témája	
Gábrriel Asztrik László történészprofesszor irathagyatékának feltárása, arról jegyzék készítése	
A kutatás helyszíne	
ország, város	USA, South Bend/Notre Dame
intézmény(ek)	University of Notre Dame
A kutatás ideje	
2023. június 29-2023. július 28.	
A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)	
A feltárt iratanyag a pécsi születésű, a Pázmány Péter Tudományegyetemen végző, majd ott oktató, az országot 1947 tavaszán a kommunista hatalomátvétel miatt elhagyó, nemzetközi szinten is rendkívül elismert középkori egyetemstörténettel foglalkozó Gábrriel Asztrik László (1907-2005) professzor, premontrei szerzetes teljes irathagyatéka. Ezt 18 nagy irattartó doboz tartalmazza, továbbá egy külön kb. 0,14 iratfolyóméter terjedelmű doboz, mely az iratok közül kiemelt fotókat tartalmaz. Ennek a papíralapú állománynak az összerjedelme az amerikai jegyzékben 25 folyólabban van megadva, mely 7,62 iratfolyómétert jelent. Vannak továbbá Gábrriel Asztrik Lászlóra vonatkozó digitális állományok is. (A digitális állomány egy részéhez online jegyzék sincs, az állományt csak kérésére teszik elérhetővé belső szerveren keresztül: ez a jegyzék nélküli állomány Gábrriel Asztrik László utolsó könyvének a kézirata, ezen kívül öt hangfelvétel van még a digitális állományban a hetvenestől a kilencvenes évekig, mely rá vonatkozik.) Gábrriel Asztrik László irathagyatékának zöme a hetvenestől kilencvenes évekig terjedő periódusból származik. A korábbi emigrációs időszak levelezéséből kevesebb maradt fenn, bár számottevő és értékes része ez is a gyűjteménynek (míg értelemszerűen Magyarországról a korábbi idősakra vonatkozó periódusból csak marginális mennyiségű személyes iratot tudott magával vinni 1947-ben, az ország kényszerű elhagyásakor). Élete utolsó éveiben az idős Gábrriel Asztrik László egészségi állapota folyamatosan romlott, így a kétezres évek első felében már nem tudott olyan intenzív aktivitást, levelezést lebonyolítani, mint korábban (továbbá lehetséges, hogy az ő esetében sem került már archiválásra egy sor elektronikus, saját levelezőfiókból elküldött, illetve kapott levél a	

* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül közzétételre az ösztöndíj adományozójának honlapján.

kilencvenes évek második feléből, illetve a kétezres évek elejéről).

Maga a személyi fond – melyet még ő maga kezdett kialakítani – összetételét tekintve rendkívül változatos, ahogy arra egy hosszú tudományos pályafutás és emigrációs szervezetekben és közéletben aktív életút alapján számítani is lehet.

A fondban megtalálhatóak a Gábrriel Asztrik László tevékenységéről beszámoló emigrációs újságcikkek (részben beragasztott újságkivágások), vegyes aprónyomtatványok (rendezvények meghívói, programfüzetek, szórólapok, képeslapok, névjegykártyák), egyetemi illetve rendezvényeken tartott előadásokra vonatkozó jegyzetek, kutatási jegyzetek, kéziratok, bibliográfiák, rezümék, recenziók, ismertető, pályázatokkal kapcsolatos iratok, életrajzok, katalógusok, illetve személyes iratok (Gábrriel Asztrik László bizonyítványai, útlevelei, diplomái, néhány egyéb korai irata Magyarországról, de még pl. fegyvertartási engedély-kérelme is 1970-ből, amikor a közbiztonság romlása és a vagyon elleni bűncselekmények felszaporodása miatt egy maroklófegyver beszerzését tartotta indokoltnak). Ajánlások, jegyzőkönyvek, számlák, Federal Express feladási nyomtatványok, levélpapírok, táviratok, családi levelezés (Ottó öccsével, illetve ifjabb Ottó unokaöccsével és annak családjával, akik végül 1983-ban szintén áttelepültek az Egyesült Államokba, ahol Kaliforniában telepedtek le) is részét képezi az irategyüttesnek, illetve egyéb, rendkívül szerteágazó levelezés.

Ez a sokrétű levelezés nagyon sok szakmai levelet tartalmaz külföldi és magyarországi történész kollégáktól, magyar emigránsoktól – ezen utóbbiak részben segítség- és támogatáskérő levelek, részben baráti levelezés, részben emigrációs szervezetek működésével, ezekben kifejtett tevékenységével kapcsolatos levelezés. Számottevő a premontrei rendi levelezés is (rendfőnökkel ill. rendtársakkal, barátokkal). Részben ehhez kötődően Gábrriel Asztrik László évtizedeken keresztül rendkívül sok levelet kapott volt tanítványaitól is, a gödöllői Premontrei Szent Norbert Gimnázium egykori diákjaitól (mely jól jelzi volt tanítványai ragaszkodását, szeretetét is).

Különválasztva számottevő fotóanyag is az irathagyaték részét képezi: részben Gábrriel Asztrik Lászlóról készült fotók, részben barátairól, azok családjáról, de munkájához kötődő tevékenységéhez kapcsolódó fotókat is tartalmaz az anyag. Így például konferencia helyszínekről, eseményekről, is vannak fényképek, illetve természetesen családi fényképek is részét képezik a fondnak (öccsének családjától érkezett fotók).

Megemlítendő még, hogy a Notre Dame egyetem Gábrriel Asztrik László aktív időszakából származó digitalizált egyetemi magazinjaiban, sajtóközleményekben is vannak rá vonatkozó találatok, a tevékenységéről, tudományos eredményeiről beszámoló cikkek. A részletekről lásd még a készült Hungarika jelentést és katasztert is.

A kutatás módszere

A papíralapú iratok esetében személyes kutatás történt az egyetemi levéltár kutatótermében (a Notre Dame Egyetem Theodore Hesburgh Könyvtárának főépületében a 6. emeleten található egyetemi levéltárban), digitális állományok esetében kérésre belső szerverről online elérhetővé tett állomány online kutatása zajlott (utóbbihoz nem szükséges a helyszíni jelenlét).

A teljes iratanyagot átnéztem, erről részletes jegyzéket készítettem, tehát a kutatás fő célja maradéktalanul megvalósult.

Maga az iratanyag komoly terjedelmű, több mint 7,6 folyóméter, így a 9:30-as nyitástól

általában a 16:30-as zárásig ott voltam munkanapokon a levéltárban, hogy kellő tempóval haladni tudjak az iratanyag átnézésével, jegyzékelésével. Ha valaki időben kikéri a kutatni kívánt anyagot, akkor gördülékenyen, problémamentesen, gyorsan lehet haladni.

A részletekről lásd még a kutatóútról készült Hungarika jelentést és katasztert is, valamint a beszámoló gyakorlati észrevételek részét.

A jegyzékelésnél sok időt töltöttem azzal, hogy próbáltam a Gábrriel Asztrik László által kapott levelek feladóit beazonosítani, ha csak keresztnév, vagy becenév szerepelt azokon. Ez igen időrabló, de a végeredményt tekintve hasznos tevékenység volt, hiszen jelentősen megkönnyíti a jövőbeli kutatásokat (pl. „Dedi”-ben számomra egyértelműen Dercsényi Dezső művészettörténészt azonosítottam be, stb). Az angol nyelvű jegyzékben néha hibásan írt neveket is igyekeztem kijavítani.

Összességében elmondható, hogy a gyors haladásnak köszönhetően az előzetesen becsültnek megfelelően elegendőnek bizonyult a tervezett egy hónapos időtartam az egész iratanyag átnézésére, jegyzékelésére, azonban azt is hozzá kell tenni, hogy ez csak rendkívül intenzív, feszített munkatempó mellett volt lehetséges.

A kutatási eredmények szélesebb közönséggel történő megismertetése (előadás(ok), publikáció(k) stb.)

Készítettem egy rövid, 2 perc 20 másodperces összefoglaló videót a kutatásról, ez a munkahelyem, a tatabányai levéltár YouTube csatornáján elérhető 2023. augusztus 18. óta: <https://www.youtube.com/watch?v=X3DBziA1BO4>

Mivel az egyetem levéltárának kutatótermében magát a kutatótermet nem szabad fényképezni és az iratokról készült fotókat sem lehet online publikálni, ezért a készült videó csak külső felvételeket tartalmaz az egyetemi levéltárat is magába foglaló egyetemi könyvtár épületéről (és értelemszerűen az egyéb, járulékos, marginális kutatásról ugyanannyi vizuális részt tartalmaz, mivel utóbbiak bemutatása nem korlátozott). A járulékos kutatást (temetőkutatást) esténként és hétvégénte végeztem, így nem érintette és hátráltatta a levéltári kutatást. (Az Our Lady of Hungary templomban rendezett helyi magyar rendezvényen is egy szombati napon, 2023. július 15-én vettem részt.)

Készült egy podcast is a kutatóútról a 24 Óra, a Komárom-Esztergom vármegyei napilap számára, mely 2023. szeptember 27. óta elérhető az alábbi linken, ebben a 36 és fél perces felvételen részletesen beszéltem a kutatás nagyon sok aspektusáról, részletéről:

<https://www.kemma.hu/helyi-kozelet/2023/09/al-capone-sirjatos-a-gengsztervilag-kutatasai-podcast>

A Magyar Nemzeti Levéltár részére Hungarika jelentés és Hungarika kataszter is készült, mely szintén bárki számára elérhetővé lesz téve.

A terv szerint a Lymbus Magyarisztan-tudományi Forrásközlésekben jelentetnék meg majd forrásközlést Gábrriel Asztrik László iratai közül, mégpedig egy nagy tervvel induló, de aztán hamar megszűnő, igen csekély mértékben ismert szervezettel, a Magyar Katolikus Tudományos és Művészeti Akadémiával kapcsolatos forrásokat az 1950-es évekből. Emellett a Levéltári Szemlében közölnék le egy különleges 1958-as segítségkérő levelet, melyet egy bécsi közvetítőn keresztül Benda Kálmán írt Gábrriel Asztrik Lászlónak Kosáry Domokos bebörtönzéséről és kért segítséget Kosáry családjának.

Ezen túl egy életrajzi írást is terveznek Gábrriel Asztrik Lászlóról: ezt talán a halálának 20.

évfordulójára a Honismeret folyóiratba tenném be 2025-re, vagy egy Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség (METEM) kiadványba, pl. a Magyar Egyháztörténeti Vázlatokba.

Az iratok digitalizálásával, fotózásával kapcsolatos problémákról lásd a gyakorlati észrevételek részt is.

A kutatással kapcsolatos gyakorlati észrevételek (ide értve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)

A levéltárral a honlapján megadott elérhetőségeken keresztül (e-mail, telefon) lehet felvenni a kapcsolatot: <https://archives.nd.edu/>

A levéltár maga a Notre Dame Egyetem Theodore Hesburgh Könyvtárának főépületében található, annak hatodik emeletén. A levéltár 9:30-tól 16:30-ig van nyitva hétfőtől péntekig, nyáron is. Hétvégén, állami ünnepek idején zárva vannak (esetemben ez július 4-ét jelentette). Előre ki kell tölteni egy regisztrációs űrlapot, illetve a konkrét, kutatni kívánt iratanyagról szóló kérelmeket (ezek online előre elkérhetők, elküldhetők).

Fontos, hogy legalább két munkanappal korábban ki kell kérni az iratokat a tervezett kutatási dátum előtt, mert ezeket külső raktárban tárolják, a levéltárba történő átszállításnak, kutatásra előkészítésnek minimum ennyi az átfutási ideje. Minél hamarabb jelez valaki, annál jobb, különösen nagyobb irategységek esetében.

A levéltár fentebb linkelt honlapján is elérhető a keresőfunkció online állományok, jegyzékek után, de van egy másik oldal is, ahol lényegileg ugyanaz érhető el, gyakrabban frissítve: <https://archivesspace.library.nd.edu/>

Az általános, más jellegű, Notre Dame-ban végzett kutatáshoz segítség lehet, hogy van egy online, naptári rendben összeállított állományuk is régebbi iratokból, főleg a 19. századból, melyben dátumra keresve lehet kutatni: <https://archives.nd.edu/search/calendar.htm>

A digitális állomány online katalógusa itt érhető el: <https://archives.nd.edu/digital/>

Külön az egyetem történetéhez itt vannak külön összefoglaló források: <https://archives.nd.edu/default.htm>

A kutatóteremben a megvilágítás sajnos gyenge, így jó minőségű kamerával érdemes a fotózást végezni, a telefonnal készült képek zöme sajnos életlen lett (mivel esetemben a jegyzékkészítés volt a prioritás, nem a digitalizálás, ezért a jegyzékkészítésre koncentráltam).

Saját célra az iratok fotózása engedélyezett, online azonban nem feltölthetőek ezek a képek (ahogy a kutatótermet magát sem szabad fotózni).

A levéltár birtokában lévő fotóállomány felhasználása engedélyköteles, engedély esetén képenként 20 USD szolgáltatási díjat számolnak fel a digitalizálásért és a projekt elkészülte után a digitális fájlokat törölni kell. Ez a nyomtatott publikációkra vonatkozik. Képek online használatához további külön engedély kell. Itt elérhető egy minta formanyomtatvány reprodukciók és az egyetemi iratok ilyenén felhasználásához (egyébként minden részletet a levéltár munkatársaival kell egyeztetni a fentebb megadott elérhetőségeken): <https://archives.nd.edu/about/useform.pdf>

A Notre Dame az USA egyik csúcs kutatóegyeteme, ezért az ott tanulás drága, ahogy az

egyetem saját szállodája (Morris Inn) is az. Egyhónapi ott-tartózkodás (legolcsóbb szoba reggelivel) a Klebelsberg-ösztöndíj tengerentúli teljes összegének (900 000 Ft) a duplája. A száguldo infláció miatt az ösztöndíj összege amúgyis számottevően veszített az értékéből az utóbbi néhány évben, így már rendkívül nehéz nullára kihozni a kint tartózkodást (hacsak nem ismerősnél lakik valaki – ezért megfontolandó lenne az ösztöndíj összegének emelése is). Érdemes Airbnb és egyéb olcsóbb megoldásokat keresni és távolabb, kevésbé drága környéken lakni. South Bendben a helyi tömegközlekedés amerikai viszonylatban elég jól használható, a 7-es helyi járat hétköznap félóránként jár és a levéltárat is befogadó Hesburgh könyvtár főépülete mellett áll meg közvetlenül, így az jól használható a levéltárba történő ingázáshoz a város kevésbé frekventált és így olcsóbb szálláslehetőségeket nyújtó részeiről is.

Szállást itt is érdemes időben foglalni: mivel egyhónapos egybefüggő tartózkodásról van szó, előfordulhat, hogy az adott helyen nem tud valaki végig foglalni, így több szálláshely használatára is kényszerülhet (kéthónapos tartózkodás esetén ez természetesen fokozottan igaz).

Ami az odautazást illeti: bár South Bendnek is van kis saját, viszonylag csekély forgalmú – inkább csak nevében – nemzetközi repülőtere (mely valójában regionális és a városközponttól északnyugatra fekszik, van oda egy helyi buszjárat, a 4-es), mivel a repülés fajlagosan a legdrágább és nincsenek Európából közvetlen járatok, nem igazán érdemes ide keresni repülőjegyet. A viszonylag közeli Chicago O'Hare reptere a világ egyik legnagyobb forgalmú repülőtere, így fajlagosan elég olcsó repülőjegyeket lehet ide foglalni, Chicagóból pedig busszal könnyű átmenni South Bendbe. A Chicagóból Cleveland felé menő távolsági buszok minden nap közlekednek délelőtt és délután is, melyek megállnak South Bendben (van napi több repülőjárat is Chicago és South Bend között, de ez természetesen nagyságrendekkel drágább a busznál). Vonattal is lehet Chicago és South Bend között közlekedni (ami egy picit drágább a busznál).

Egyéb kérdés, kérés esetén szívesen állok bárki rendelkezésére a csaba.b.stenge@gmail.com e-mail címen.

Kelt: Tatabánya, 2023. szeptember 24.

kutató aláírása